

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Кафедра обліку і аудиту

Основи наукових досліджень

Навчальна програма курсу

Укладачі: к.е.н., доцент, кафедри обліку і аудиту
Шеленко Діана Іванівна

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 200__р.

Івано-Франківськ

2012

Пояснювальна записка

Дисципліна “Основи наукових досліджень” як самостійна галузь економічних знань займає особливе місце в системі економічних дисциплін. В умовах функціонування ринку та конкуренції економіка та сфера обслуговування населення, туризм, міжнародні відносини потребують фахівців, які змогли б знаходити оптимальні рішення в складних нестабільних умовах економічних відносин, тобто вони повинні мати необхідний мінімум знань з методології проведення наукових досліджень, вміти кваліфіковано, самостійно оцінювати і вирішувати поточні та стратегічні проблеми галузі.

Зміст дисципліни базується на знаннях, отриманих студентами на попередньому курсі з основ економічної теорії, філософії, математики, інформатики, статистики.

Метою вивчення дисципліни є одержання студентами знань з методології наукових досліджень, яка включає питання методики, технології та організації науково-дослідної діяльності, що є теоретичним і практичним підґрунтям проведення наукових досліджень.

Вивчення дисципліни “Основи наукових досліджень” здійснюється відповідно навчального плану, затвердженого Міністерством освіти і науки України 13 листопада 2011 р.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- висвітлення теоретичних основ, питань методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності, тобто формування теоретичного і практичного підґрунтя для ефективного, кваліфікованого проведення наукових досліджень студентами, магістрами, як у процесі навчання у вузі, так і на практиці.
- надання необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з методикою підготовки, доповідей, наукових статей, курсових та дипломних;
- співставляти результати експериментів з теоретичними передумовами і формулювати висновки наукових досліджень;

Тема 1 Логіка процесу наукових досліджень.

1.1. Предмет і задачі курсу. Завдання предмету. Мета, предмет, принципи за допомогою яких вивчається предмет дослідження. Виникнення науки як сфери людської діяльності. Етапи розвитку науки.

1.2. Зміст наукової гіпотези, її висунення і обґрунтування. Зміст наукової гіпотези, її висунення і обґрунтування. Поділ гіпотез. Напрямки розвитку наукової гіпотези. Класифікація гіпотез. Умови за яких гіпотеза переконлива.

1.3. Суть наукової теорії, її роль в науковому дослідженні. Наукові факти і їх роль в науковому дослідженні. Поняття наукової проблеми, її постановка і формулювання. Суть наукової теорії. Складові процесу наукового дослідження. Наукове дослідження, його етапи. Ціль проведення наукового дослідження

1.4. Класифікація галузей наук. Основні галузі наук, та розподіл їх на групи. Понятійний апарат.

Тема 2 Наука як сфера людської діяльності.

2.1. Поняття, зміст і функції науки. Поняття про науку. Предмет науки. Поняття "наука". Наукове пізнання. Основні поняття науки. Наукова ідея. Знання.

2.2. Ефективність наукових досліджень. Об'єкт, предмет та фактори наукового дослідження. Наука і науково-технічний прогрес. Етапи наукового дослідження. Оцінювання результатів дослідження. Економічна ефективність дослідження. Проблеми оцінки ефективності наукової діяльності.

2.3. Науково-дослідницька діяльність студентів (НДДС). Завдання науково-дослідницької діяльності студентів. Визначення економічної ефективності НДД в умовах виробництва. Напрямки науково-дослідницької діяльності у вищому навчальному закладі. Організаційна структура науково-дослідницької діяльності у вищому навчальному закладі. Науково-дослідницька робота студентів поза навчальним процесом.

2.4. Наукова комунікація. Наукова школа. Наукова інформація. Обмін науковою інформацією. Наукова комунікація (НК), та її види. Передача інформації. Наукова школа (НШ), їх головні ознаки.

2.5. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів. Вища атестаційна комісія України (ВАК України). Аспірантура. Докторантура, як вищий ступінь єдиної системи освіти.

Тема 3. Філософська основа наукового дослідження.

3.1. Суть повсякденного і наукового пізнання. Суть повсякденного пізнання. Суть і значення наукового пізнання. Ціль наукового пізнання. Природа наукового пізнання. Методи теоретичного рівня пізнання. Модель наукового пізнання.

3.2. *Системність у науковому пізнанні.* Ознаки і принципи визначення системи. Пізнання системи. Теоретичні основи системності. Комплексність у науковому дослідженні.

3.3. *Класифікація системи.* Загальний тип системи. Побудова та природа логічних систем. Головні проблеми загальнонаукової теорії систем. систематика, як сфера наукового знання.

3.4. *Методологічні основи системного дослідження.* Системний підхід, його історичне підґрунтя. Функції системного підходу. Тлумачення системних принципів. Виникнення системотехніки. Діалектика і системний підхід.

Тема 4. Методологія наукових досліджень.

4.1. *Об'єкти наукового дослідження та їх класифікація.* Види та функції наукового дослідження. Наукова ідея.

4.2. *Методологія дослідження.* Поняття про методологію дослідження. Три рівні методології. Методика дослідження. Функції методології. Методологічна основа дослідження.

4.3. *Фундаментальна, або філософська, методологія.* Типологія методів наукового дослідження. Види методології. Розвиток методології. Функції філософської методології. Фундаментальні принципи.

4.4. *Загальнонаукова методологія.* Загальнонаукові та емпіричні методи дослідження. Наукометрія. Бібліометрія. Інформетрія.

4.5. *Конкретно-наукова методологія.* Конкретно-наукова (або частково-наукова) методологія. Концепція. Пошук методологічних основ дослідження.

4.6. *Методи і техніка дослідження.* Теоретична основа методу. Вибір конкретних методів дослідження. Поділ основних типів методів за ознаками, за ознакою способу реалізації.

4.7. *Використання методів наукового пізнання.* Методика дослідження. Діалектичний метод. Методи емпіричного дослідження. Поділ методів наукового пізнання. Методи емпіричного дослідження. Метод експертних оцінок. Спостереження. Порівняння.

Тема 5. Психологія і технологія наукової творчості.

5.1. *Організація і забезпечення творчої діяльності.* Найважливіші методи організації творчої праці. Елементи самоорганізації. Досягнення в роботі системності.

5.2. *Психологія наукової творчості і вплив на неї зовнішніх факторів.* Розумова діяльність. Особливість розумової праці. Особливості фізичної праці.

5.3. *Робочий день та робоче місце науковця.* Атрибути кожного науковця. Планування робочого дня. Робоче місце науковця. Основні умови ефективної наукової діяльності. Робота за комп'ютером. Вплив на емоційний стан науковця. Вплив на працездатність науковця.

5.4. *Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності.* Технічними засо-

бами, якими найчастіше користується науковець. Використовується ПК за основними напрямками. Підключення до міжнародної мережі Internet.

5.5. *Ділове спілкування. Ділове листування та розмова по телефону.* Поділ ділового спілкування на види. техніка спілкування. Система правил і прийомів, які роблять ділову розмову ефективною. Особисте ділове листування. Різні форми звертання до адресата. Ділова телефонна розмова.

5.6. *Особистий архів (бібліотека) дослідника.* Особистий архів науковця. Особиста бібліотека. Робота з періодичними виданнями.

Тема 6. Курсова, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційні дослідження

6.1. *Курсова (дипломна) роботи: загальна характеристика.* Загальна характеристика. Процес підготовки наукової роботи. Тематика курсових робіт. Предмет та мета дослідження.

6.2. *Послідовність виконання курсової (дипломної) роботи.* Етапи наукового дослідження. Підготовчий етап роботи над курсовою, дипломною роботою. План курсової роботи. Робота над текстом курсової, дипломної роботи. Побудова таблиць. Заклучний етап роботи над курсовою, дипломною роботою. Додатки. Літературне оформлення.

6.3. *Підготовка до захисту та захист курсової (дипломної) роботи.* Оформлення до захисту курсової, дипломної роботи. Оформлення виступу та ілюстрацій. Складання стислої доповіді. Процедура захисту дипломної роботи. Основні вимоги до дипломних робіт.

6.4. *Керівництво науковою (дипломною) роботою та її рецензування.* Алгоритм написання та оформлення курсової (дипломної) роботи. Обов'язки наукового керівника дипломної роботи. Рецензія наукового керівника. Типові помилки в написанні та оформленні курсової (дипломної) роботи. Внесення правок після рецензування.

6.5. *Випускна магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.* магістерська робота, як самостійна випускна науково-дослідницька робота. Структура магістерської роботи. Процедура підготовки і захисту магістерської роботи.

Тема 7. Організація і проведення соціологічних досліджень.

7.1. *Етапи соціологічного дослідження.* Суспільне буття, як динамічна сукупність реально існуючих зв'язків. Соціальні факти. Встановлення логічних зв'язків між соціальними фактами. Класифікації і систематизації отриманих фактів.

7.2. *Розробка програми дослідження.* Емпіричний рівень дослідження. Теоретичний рівень дослідження.

7.3. *Антропологічна зумовленість дослідження.* Вивчення історичного аспекту проблеми.

7.4. *Класифікація методів дослідження.* Методологія теоретичних дослід-

джені. «Методологічний негативізм», «методологічна ейфорія».

7.5. *Основні методи емпіричного дослідження.* Характеристика окремих видів досліджень (спостереження, опитування, експеримент).

Тема 8. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

8.1. *Поняття про наукову інформацію та роль у проведенні наукових досліджень.* Наукова інформація. Основні ознаки наукової інформації. Основні джерела науково-технічної інформації. Головні принципи інформаційних відносин. галузі інформації. Монографія. Збірник. Періодичні видання. Спеціальні випуски технічних видань. Навчальна література. Надруковані документи. Науково-інформаційна діяльність.

8.2. *Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.* Головні етапи у процесі підготовки та проведення будь-якого дослідження. Поділ інформації на групи при її опрацюванні. Первинна інформація. Вторинна інформація. Використання інформаційно-пошукового апарату бібліотеки. Кодове позначення індексу знань. Алфавітні каталоги. Блоки буквеної та цифрової ідентифікації.

8.3. *Техніка роботи зі спеціальною літературою.* Етапи вивчення наукових джерел інформації. Особливості цитування. Розміщення джерел в стиску різними способами. Список використаних джерел.

8.4. *Наукові документи і видання.* Підручник, як навчальне видання. Навчальний посібник. Структура навчальної книги.

Тема 9. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження

9.1. *Наукова публікація: поняття, функції, основні види.* Наукова публікація. Головні функції публікацій. Науковий журнал та поділ їх за цільовим призначенням. Вимоги для здобувача ступеня кандидата наук. Визначення обсягу друкованих праць.

9.2. *Наукова монографія, наукова стаття, тези.* Наукова монографія. Відмінності між дисертацією і монографією. Наукова стаття. Структура статті. Тези доповіді.

9.3. *Реферат, доповідь, виступ.* Інформативний реферат. Обсяги реферату. Алгоритм структури реферату. Рецензія (відгук) на реферат або іншу науково-дослідну роботу. Доповідь, як формою оприлюднення результатів наукового дослідження. Види доповідей. методи написання доповіді.

9.4. *Методика підготовки та оформлення публікації.* Методика підготовки та оформлення публікацій до видання. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу. План-проспект, який вимагають видавництва. Методика написання тексту.

9.5. *Форми звітності при науковому дослідженні.* Наукові результати, та їх апробація. Інформаційна записка. Аналітична записка. Звіт про науково-

дослідну роботу. Нарада. Колоквіум, як форма колективних зустрічей. Симпозіум. Конференція, як найбільш поширена форма обміну інформацією. З'їзди, конгреси, виставки, ярмарки, фестивалі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник 3-є вид., перероб. і допов. \ В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв. – К.:ВД “Професіонал”, 2005. – 240 с.
2. Філіпченко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. \ А.С. Філіпченко. - К.: Академвидав, 2005. – 208 с. (Альма-матер).
3. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень. Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. \ Білуха М.Т. - К: Вища школа, 2007. – 271 с.
4. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник \ М.Т. Білуха К.:АБУ, 2005. - 480с.
5. Наринян А.Р., Позднссв В.А. Основы научных исследований Учеб. пособие. \ А.Р. Наринян, В.А. Позднссв. - К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002. 110 с.
6. Закон України “Про вищу освіту” Науково-практичний коментар під ред. Міністерства освіти і науки Кременя В.Г. – К. – 2006. – 322 с.
7. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень. К.: 2000. – РНКЦ “ДІНІТ”, 2008. – 259 с.
8. Сидоренко В.К. Підготовка магістрів з педагогічних спеціальностей: реальність та проблеми. Освіта, № 31, 29 травня.
9. Шейко В.М., Кушнарєнко П.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник. Київ: “Знання – Прес”, – 2006. – 293 с.
10. Лудченко А.А. Основы научных исследований: Учеб. Пособие. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 114 с.
11. Чкалова О.Н.. Основы научных исследований. К.: Вища школа, 1978. - 120 с.
12. Лудченко А.А., Лудченко Я.А., Примак Т.А., под ред. А.А. Лудченко. Основы научных исследований: Учеб. Пособие. изд. - К.: Вид-во "Знання", 2008. - 113с.

13. Белый И.В., Власов К.П., Клепиков В.Б. Основы научных исследований и технического творчества. Харків: Вища школа, 2005. - 200 с.
14. Довідник здобувача наукового ступеня. К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2003. - 64 с.
15. Романчиков В.І. Основы научных исследований Навіч. Пос. К.: Ф. “ВІПОЛ”, 2007, – 242 с.
16. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань Бюлетень ВАК України. - 2007,- № 3.- с. 3-14.
17. Сиденко В.М., Грушко И.М. Основы научных исследований. Харків: Вища школа, 1979.-200 с.
18. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. К.; 2007. – 56 с.
19. В.И. Крутов, И.М. Грушко, В.В. Попов и др.; Под ред. В.И. Крутого, В.В. Попова. Основы научных исследований: Учеб. для техн. Вузов. М.: Высшая шк., 1989. - 400с.
20. Закон України “Про інформацію”. Голос України – 1992. – 23 лист.
21. Бюлетень ВАК України. К.; № 2. – 2008, 47 ст.
22. Сидоренко В. Підготовка магістрів з педагогічних спеціальностей: реальність та проблеми Освіта. – № 31. – 29 травня.
23. Стеченко Д.М. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту магістерських робіт. К.; КУТЕП. – 2002. – 35 с.
24. Олійник П.М. Методичні рекомендації до виконання магістерської роботи зі спеціальності “Правознавство”. К.; КУТЕП. – 2004, – 21 с.
25. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология исследования: Учеб. пособие. К.: МАУП, 2003. – 216с.
26. Левківський К.М. Методичні рекомендації щодо структури змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів // Вища школа. – 1/2004 К. “Знання”. – С. 117-120.
27. Баланюк І.Ф. Методичні вказівки з підготовки, написання та захисту магістерських (дипломних) робіт. \ Баланюк І.Ф., Гнатюк Т.М., Пилипів Н.І., Василюк М.М., Циганець В.С., Брус В.Х., Шкроміда В.В.